

”קריאת שמע ככתבה”

שיעור זה קשור לכלל:

מחלוקת שאיננה סימטרית

ה

תמצית השיעור: מחלוקתם של התנאים על הלשון שבה יש לקרוא את קריאת שמע כתובה בצורה לא סימטרית. הדבר מלמד על שני מבטים על מצות קריאת שמע.

סוגיית הגמרא (ברכות י”ג ע”א):

תנו רבנן קריאת שמע ככתבה, דברי רבי. וחכמים אומרים: בכל לשון. מאי טעמא דרבי, אמר קרא ”והיו”, בהוייתן יהו. ורבנן מאי טעמייהו, אמר קרא ”שמע”, בכל לשון שאתה שומע. ולרבי נמי הא כתיב ”שמע”, ההוא מבעי ליה השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך. ורבנן סברי להו כמאן דאמר לא השמיע לאזנו יצא. ולרבנן נמי הא כתיב ”והיו”, ההוא מבעי להו שלא יקרא למפרע. ורבי שלא יקרא למפרע מנא ליה, נפקא ליה מדברים הדברים. ורבנן דברים הדברים לא דרשי. למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה, דאי סלקא דעתך בלשון הקודש נאמרה ”והיו” דכתב רחמנא למה לי, איצטריך משום דכתיב ”שמע”. למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה, דאי סלקא דעתך בכל לשון נאמרה, ”שמע” דכתב רחמנא למה לי, איצטריך משום דכתיב ”והיו”.

רש”י: ככתבה - בלשון הקדש. מדברים הדברים - דהוה ליה למכתב ”והיו דברים האלה” (דברים ו’), למדרש שיקרא הדברים כסדרן ולא למפרע כגון ובשעריך ביתך מזוזות. **לימא קסבר רבי וכו’ -** מדאיצטריך ליה קרא לקריאת שמע שתהא ככתבה, סבירא ליה בשאר כל התורה בכל לשון נאמרה לקרות. **משום דכתיב ”שמע” -** דלא תדרוש ”שמע” בכל לשון שאתה שומע כרבנן.

לשון מחלוקת התנאים מעוררת שאלה. דברי התנאים אינם מובאים בצורה רגילה של מחלוקת, בה כל דעה טוענת ההיפך מחברתה. אם רבי סובר ש”ככתבה”, צריכים חכמים לומר - ”לא ככתבה”, ואם חכמים סוברים ”בכל לשון”, צריך רבי לומר ”בלשון הקודש”, כפי שמסביר רש”י את דבריו. כך מעיר ה”פני יהושע” על הסוגיא (ועי’ צל”ח):

ה

ועוד נראה לי לפרש בדרך אחר, דאי סלקא דעתך דטעמיה דרבי משום דכל התורה כולה בלשון הקודש נאמרה, מאי שנא קריאת שמע דנקט. ועוד דאמאי קאמר קריאת שמע ככתבה בקיצור, הוי ליה למימר קריאת שמע בלשון הקודש.

מדוע הובאו דעות התנאים בצורה זו?

נראה, שצורה זו של מחלוקת מחדדת את נקודת היסוד שעומדת בבסיס כל דעה. רבי סובר "ככתבה", ופירוש הדבר הוא, שהוא רואה את קריאת שמע כקיום מצות תלמוד תורה שבכתב, והיינו שמצות קריאת שמע היא עצם הקשר של האדם לתורה שבכתב. חכמים, לעומת זאת, סוברים "בכל לשון". עניינה של קריאת שמע הוא בהשפעת התורה בפועל על האדם - בלימודה ובהשפעתה המעשית עלינו ועל חיינו ולא רק בעצם מציאותה הכתובה.

ניתן להרחיב את שיטת רבי, לאור דברי רש"י בהמשך הסוגיא:

מדאיצטריך ליה קרא לקריאת שמע שתהא ככתבה, סבירא ליה בשאר כל התורה בכל לשון נאמרה לקרות.

תוס' מקשה על דברי רש"י אלה (והדומים להם במגילה י"ז ע"ב):

ולא נהירא דהא עזרא תיקן קריאת התורה ומקמי דאתא עזרא "והיו" למה לי. ויש לומר דמיירי בפרשיות המחוייבין לקרות דאורייתא, כמו פרשת זכור, אי נמי מקרא בכורים ודודי מעשר ופרשת חליצה שמצוה בתורה לקרותן, אף על פי כן בכל לשון נאמרה בסיני, שכל דבור ודבור שהיה יוצא מפי הקב"ה היה מתחלק לשבעים לשון.

אלא שאין דברים אלה עולים לשיטת רש"י, שכתב (סוטה ל"ג ע"א), בביאור הדברים:

כל התורה בכל לשון נאמרה - לקרות בבית הכנסת.

נראה, שרש"י מבין שקריאת שמע קשורה לגדר הכללי של קריאת התורה¹. קריאת התורה היא גדר השייך לציבור, והיא מבטאת את קשר הציבור בישראל לתורה שבכתב, וקריאת שמע שייכת ליחיד, והיא מבטאת את הקשר שיש לכל אדם מישראל לתורה שבכתב. על כן סובר רבי שקריאת שמע ככתבה, שכן היות קריאת שמע קשורה לתורה שבכתב היא חלק מהותי מן המצוה².

¹ שאף היא מן התורה לשיטת רש"י, כפי שמשמע כאן ובסוטה, וכן בברכות ה' ע"א, על דברי הגמרא: "והתורה זה מקרא", כתב רש"י: "זה מקרא - חומש, שמצוה לקרות בתורה".

² ועיי' ב"משוש הארץ" עמ' צ"ג בענין זה.